

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 53.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.

Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.

VERZEKERD BESTAAN

Toen op het congres van het Humanistisch Verbond in april tot oprichting van de Luisterkring besloten werd, betekende dit ook, dat het „Woord van de Week” in een nieuwe gedaante moest verschijnen. Jarenlang had het in zijn oude vorm dienst gedaan om een langzaam groeiende kring van abonnee's te voorzien van de op papier gestelde radiotoespraken, die voor velen belangrijk genoeg bleken te zijn, om nog eens rustig te worden gelezen. Het vervulde geen andere functie en voldeed in alle eenvoud van uitvoering daaraan volledig. Niet ten onrechte stelde echter de stichting van de Luisterkring andere eisen. Verwacht mocht worden, dat deze nieuwe activiteit een grotere belangstelling ten gevolge zou hebben en dat vele leden van de Luisterkring, die geen lid van het Humanistisch Verbond waren, toch wel een regelmatige informatie op prijs zouden stellen. Daarbij kwam nog, dat ook van deze zijde de wens bestond, hen, die door hun lidmaatschap duidelijk te kennen hadden gegeven, dat zij het humanistische geluid in de aether zijn plaats gunden, zoveel mogelijk op de hoogte te stellen van de stand van zaken. Hoe eenvoudig het ook lijkt, de omzetting van het „Woord van de Week” in zijn nieuwe vorm heeft nogal wat hoofdbreken gekost, vooral daarom, omdat het zoveel duurder in exploitatie ging worden. Beter papier, een grotere inhoud, ook nodig, om-

dat voortaan alle radiolezingen er in worden afgedrukt brachten uit de aard der zaak een verhoging van kosten met zich mee. En omdat vast stond, dat de abonnementsprijs van f 4,— per jaar niet mocht veranderen, terwijl zelfs de leden van de Luisterkring zich voor f 3,— op het blad konden abonneren, zou een sluitende exploitatie alleen mogelijk zijn als er een aanzienlijke vergroting van het aantal abonnee's tegenover stond.

Het laat zich aanzien, dat deze gok, om het zo maar eens te zeggen, gelukt is. Naast abonnementen was er een wisselend aantal van aanvragen voor losse nummers, die men voor f 0,25 kan krijgen. Maar de groei van de Luisterkring en ook de betere uitvoering hebben tot gevolg gehad, dat meer mensen het de moeite waard ging vinden, elke week het blad in hun bus te krijgen, zodat aan het eind van november een verdubbeling van het aantal abonnementen geconstateerd kan worden. Daarmee is weliswaar het noodzakelijke aantal, waarbij een sluitende exploitatie verzekerd is, nog niet bereikt, maar veel scheelt het niet meer en het ziet er naar uit, dat voor het eind van het jaar de zaak financieel rond is.

Dat we daarmee bijzonder zijn ingenomen, ook al omdat het een bewijs is voor de plaats die het humanisme in Nederland inneemt, behoeft geen betoog. Het is bovendien prettig te weten, dat het voortbestaan van dit blad verzekerd is.

kalender 1960

In dezelfde mooie uitvoering als in 1959 is heden de kalender 1960 verschenen. Wanneer U zeker wilt zijn van een exemplaar adviseren wij U reeds nu te bestellen door storting of overschrijving van f 2,50 op postrekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

DE VERANTWOORDELIJKHEID ALS MENS VAN DE KUNSTENAAR

De aarzeling die me bevangt bij het aansnijden van dit onderwerp, vloeit waarschijnlijk voort uit een zekere tegenzin om begrippen als „verantwoordelijkheid”, „mens” „kunstenaar” zomaar vlot voor de vuist weg te gaan hanteren. Want wat betekenen ze eigenlijk, en wat bedoelen we als we ze gebruiken? „Verantwoordelijkheid als mens van de kunstenaar”: wanneer men zich zo uitdrukt, veronderstelt men dus ook een verantwoordelijkheid van de kunstenaar als kunstenaar. Men suggereert dan min of meer dat dit een andere verantwoordelijkheid zou zijn dan die van de mens als lid van de maatschappij, ja, dat de artistieke verantwoordelijkheid lijnrecht tegen de „menselijke” — daarmee bedoelt men dan meestal de „maatschappelijke” — verantwoordelijkheid in kan gaan. Dit komt uiteindelijk neer op de mening dat in de kunstenaar de artiest en het maatschappelijke wezen naast elkaar, los van elkaar zouden bestaan, dat er tussen die twee elementen spanningen zijn en dat ze met elkaar in conflict plegen te komen. Want als in een persoonlijkheid de „mens” en de „kunstenaar” twee verschillende wezens met uitéénlopende maatstaven en doelstellingen zijn, dan betekent het aanvaarden van verantwoordelijkheid-als-mens voor de kunstenaar altijd een keuze — en wel de keuze tegen de kunstenaarshelpt van zichzelf. Het betekent dat de kunstenaar in het eigen ik moet wijken, dat hij verdwijnt of „aangepast” wordt.

Er zit voor mijn gevoel iets scheefs in de probleemstelling „de verantwoordelijkheid van de kunstenaar als mens”, al was het alleen omdat ik niet geloof dat in een persoonlijkheid de mens en de kunstenaar gescheiden zijn. Integendeel, zij zijn één, zij behoren één te zijn. Wie de kunstenaar in zichzelf onderdrukt of doodt, is niet werkelijk mens. Wie zich niet in de eerste plaats een mens voelt, kan nooit een kunstenaar zijn. Ik vind „kunstenaar” een akeelig woord. Als ik het in dit betoog toch blijf gebruiken, is dat, bij wijze van spreken, tussen aanhalingstekens. Ik heb er een hekel aan, juist omdat het een verschil schept, waar volgens mij geen verschil is. De dichteres Gertrude Stein heeft eens gezegd, sprekend over schrijvers: „Het enige waar het op aan komt, is de hartstocht van de ziel”. Daarmee bedoelde zij een innerlijke toestand van gegrepenheid en overgave en intense aandacht, een passie die niet vertroebelt, maar die juist waarborg is voor helder schouwen. Die hartstocht van de ziel bepaalt de kwaliteit van wat een mens doet, bepaalt wat hij is. Er is geen werkelijk kunstwerk mogelijk zonder die hartstocht en die innerlijke luciditeit, helderheid, evenmin als er zonder die instelling een waarachtig mens-zijn mogelijk is.

De kunstenaar transformeert zou men kunnen zeggen, datgene wat hij waargenomen

of ervaren heeft door zijn zielshartstocht, zijn leven, en herschept het dan in composities van taal, muziek, vormen, kleuren. De kunstenaar is zonder twijfel de tegenvoeter, de tegenstander zelfs, van de conventionele conformistische maatschappij-mens, van de sleur-mens, de kudde-mens, de automatische levende robot-mens. Maar nooit of te nimmer is hij de tegenstander van de werkelijke mens, de innerlijke levende individuele mens, die met hart en ziel en zintuigen bestaat, dat wil zeggen liefheeft en lijdt, denkt en voelt en droomt. Het zijn immers juist de oneindig vele variaties in de verhouding tussen de mens en dat wat in en buiten hem is, die de kunstenaars op hun speciale manier, met hun speciale talent, trachten uit te beelden. Wat dat betreft zijn zij altijd en overal de vertolkers van het wezenlijk menselijke. Als de kunstenaar on-maatschappelijk, of zelfs anti-maatschappelijk schijnt in zijn uitingen, dan zou men, vóór er van „nutteloos”, „negatief” of zelfs „gevaarlijk” gesproken wordt, eerst dienen na te gaan, in hoeverre zich in zijn werk de on-menselijke, anti-menselijke tendenzen in de maatschappij en in de tijd weerspiegelen, en in hoeverre in onze wereld eigenschappen als fantasie, noblesse, innerlijke bewogenheid en bewegelijkheid en geestelijke vrijheid in het gedrang komen. De kunstenaar, de creatieve enkeling, is als het ware een uiterst gevoelig reagerend orgaan van de gemeenschap. De idee die de inhoud van zijn schepping bepaalt is mischien (om een uitspraak van Til Brugman aan te halen) „een geschenk van de gemeenschap aan de creatieve mens, en door hem aan de „gemeenschap weeromgegeven”. Evenzeer reageert hij op het ontbreken van ideeën in de wereld om hem heen, en op het ontstaan en voortwoekeren van wat ik anti-ideeën zou willen noemen: en dat is alles wat aanleiding geeft tot verstarring en ontbinding, kortom tot het mensonwaardige.

Misschien zou men ook mogen zeggen, dat de kunstenaar zich op de een of andere manier altijd bewust is (ook al weet hij dat niet met zijn verstand) van een zinvol geheel, een totaliteit, waarin mens en kosmos, het grootste en het kleinste, al het zichtbare en al het onzichtbare, het meest tastbare en het raadselachtige, kortom *alles* is opgenomen. Van die orde, die harmonie, getuigt hij in de symbolentaal van zijn schepping. Uit zijn materiaal maakt hij iets, dat in het klein een afspiegeling is van die geheimzinnige volledigheid — of hij bootst, in wanhoop of onmacht of afkeer of bittere spot, het beeld na van de chaotische verdeelde wereld, de dissonanten, de cacofonie, het schotse en scheve en misvormde, het waanzinnige en afzichtelijke. Wat hij in het laatste geval voortbrengt is zeker „negatief” om een modewoord te gebruiken, maar het is nega-

tief in de zin van *omkering*, *spiegelschrift* van het *positieve* dat als zodanig geen kans krijgt, dat verloochend, vernietigd of vervalst wordt. Als het waar is, dat er tegenwoordig een kloof gaapt tussen kunstenaar en publiek, dan moet men de oorzaak daarvan vooral zoeken in het dubbele misverstand, als zou de „maatschappelijke” mens eigenlijk de norm van het menselijke zijn, en als zou de kunstenaar vanuit zijn uitzonderingspositie de taak hebben hetzij om de maatschappij versiering des levens en verstrooiing te brengen, hetzij om op te treden als een soort van moreel en sociaal gangmaker, die wijst op het „positieve” in het leven en de gemeenschap. Maar dat positieve moet dan *aanwezig* zijn, dat wil zeggen, het mag geen moeite kosten, men moet er niet voor uit zijn gewone doen hoeven te raken, men moet er niet voor hoeven te veranderen. De kunstenaar als voorganger of als amuseur-op-hoog-niveau, als een soort van veredelde potsenmaker of goochelaar dus... in beide gevallen kan men immers een zekere afstand tot hem bewaren, hoeft men zich niet wezenlijk bij hem en zijn werk betrokken te voelen. Er zijn maar weinig mensen die de moed kunnen opbrengen en zich de inspanning willen getroosten om zich rekenschap te geven van de onverbreekelijke samenhang en de wisselwerking die er bestaat tussen de kunst en het zogenaamde gewone leven, met alle konsekventies die dat meebrengt. Er zijn ook maar weinig mensen die zich afvragen wat nu wel de typische kenmerken en eigenschappen van die „kunstenaar” zijn, aan wie men enerzijds zulke hoge eisen stelt, maar die men aan de andere kant maatschappelijk gesproken wantrouwt of niet voor vol aanziet.

De kunstenaar is een mens die levenslang de dingen aankijkt en ondergaat met verwondering, alsof hij ze voor het eerst zag, alsof ze voor het eerst gebeuren. Voor hem is niets gewoon en vanzelfsprekend. Het schijnbaar alledaagse wemelt van raadsels en wonderen. Van Gogh zag het geheim van de werkelijkheid in een oude stoel, Gézanne in een paar appels op een bord, de dichter „hoort in ieder woord geboorten van literatuur”, de beeldhouwer Moore schept nieuwe vormen en dimensies door middel en van de gaten en holten die hij in zijn materiaal boort, schrijvers van romans en drama’s lichten eindeloos nieuwe patronen uit de menselijke verhoudingen en innerlijke processen, en niets verklankt,

zonder woorden of beelden, zó onmiddellijk onze menselijke „grandeur et misère” als de structuren der muziek. De kunstenaar herkent en ontdekt verbindingen en betrekkingen waar die eerst niet schenen te zijn, zoals hij ook chaos en bederf waarneemt en blootlegt, waar men die niet vermoedt of niet zien wil. Hij geeft vorm aan wat de „maatschappij-mens” vergeten is of zich nog niet bewust is geworden. Hij leeft en werkt op de grens tussen de ons bekende wereld met al haar normen en waarden en regels en organisaties en instellingen, en de nog onverkende geheimzinnige ruimte in en om ons. Kunst is uitdaging aan het geijkte, aanranding van het verstarde. Kunst opent onophoudelijk nieuwe perspectieven. Kunst is spel in reactie op loodzware onbeweegelijkheid en pedanterie, maar heilige ernst in reactie op onverschilligheid of oppervlakkigheid. Kunst is strenge soevereine schoonheid in reactie op het gekunstelde of banale maar schokkende lelijkheid in reactie op het zielloos gladde. Kunst ontmaskert onwaarsachtigheid en domheid. Kunst is, zoals de schrijver Lawrence eens gezegd heeft, een kwestie van „purity of mind”, reinheid van geest in de zin van absolute integriteit... wat, om misverstanden te voorkomen, niet hetzelfde hoeft te zijn als „goedheid” in de ethische betekenis van dat woord. De kunstenaar vervult zijn maatschappelijke functie door zo intens mogelijk te zijn *wie* hij is en *wat* hij is, en door zo goed mogelijk te doen wat hij kan. Zijn verantwoordelijkheid geldt in de eerste plaats die eenheid van vorm en inhoud die zijn werkstuk is — daaraan geeft hij zijn aandacht, zijn talent, zijn energie, zichzelf geheel. Hij kan niet anders.

Misschien lijkt alles wat ik hier te berde heb gebracht bijzonder hooggestemd en ingewikkeld. Ik ben me er van bewust dat ik in de verste verte geen recht heb kunnen doen aan een zo belangrijk thema als er in de m.i. bedriegelijke formulering „De verantwoordelijkheid als mens van de kunstenaar” verborgen ligt. Ik hoop dat ik duidelijk heb kunnen maken dat voor mij de verantwoordelijkheid van de kunstenaar als *mens* in hetzelfde vlak ligt als de verantwoordelijkheid van de mens als *kunstenaar*, dat wil zeggen als vrije creatieve persoonlijkheid.

Om de ontwikkeling van die innerlijke mens mogelijk te maken, die te eerbiedigen en te beschermen... lijkt mij een taak en een verantwoordelijkheid voor de *maatschappij*.

H.S.H.

wilt u ons helpen?

Het einde van het jaar geeft de administratie altijd weer een grote hoeveelheid extra werk doordat de inning van de abonnementsgelden voor het jaar 1960 weer voor de deur staat. U kunt ons veel werk besparen door het verschuldigde bedrag voor 1960, t.w. f 4,— zo spoedig mogelijk op onze postrekening nr. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring over te schrijven.

Voor uw medewerking bij voorbaat onze hartelijke dank.

Administratie.

BUNSELS VANGEN

Ik weet niet of u erg in de stemming bent om geestelijk voedsel op te nemen. Misschien ligt de Sinterklaasavond ons nog wat zwaar op de maag. Ik kan me in elk geval heel goed indenken dat het velen van ons moeilijk valt zich weer rekenschap te geven van de onontkoombare werkelijkheid met zijn moeiten en zorgen, zijn plichten en zijn verantwoordelijkheden. Maar gelukkig ook af en toe met zijn ontspanning en vreugde, en meer dan dat: niet onverwachts ook wat hartelijkheid en vriendschap. Het is dat gist van menselijkheid, dat de levenskoek verteerbaar maakt, om een beetje in de stijl te blijven. En in onze verzakelijke, gemechaniseerde en chaotische wereld gaat het om het behoud van dat beetje menselijkheid. Wat ons voor ogen staat is de bundeling van krachten ter verdediging van een bedreigde menselijkheid. Dat klinkt nogal eenvoudig; maar de ervaring leert dat hier meteen al weer allerlei verschil van inzicht mogelijk is. Sommige van die verschillen raken werkelijk de kern van de zaak; andere hebben naar mijn idee een nogal hersenschimmige betekenis. En juist daarover kan men heerlijk discussiëren. Bunsels vangen is dat eigenlijk. — U kent dat grapje niet? Dan zal ik het u vertellen:

Iemand liep als maar in de lucht te grijpen, alsof hij vliegen aan het vangen was. Iedere keer grijpt hij weer en dan opent hij voorzichtig zijn hand om te zien wat er in zit.

„Wat doe je toch?” vraagt een vriend.

„Bunsels vangen!”

„Bunsels vangen?”

„Ja, bunsels vangen”, en hij grijpt weer resoluut in de lucht.

„Maar wat zijn dat dan, bunsels?”

„Weet ik niet, ik heb er nog geen een gevangen!”

Kijk, dat is nu wat we graag doen als we spreken over verdediging van bedreigde menselijkheid: bunsels vangen, discussiëren over denkbeeldige dingen, over denkbeeldige gevaren vooral. De zorg voor de humanistische beweging in dit opzicht, van medestanders en tegenstanders gelijkelijk, is roerend. Allereerst moeten we oppassen geen massabeweging te worden. Och arme, alsof die tien, twintig duizend aangesloten humanisten, of die vijftig duizend als men de grens ruim trekt, of zelfs die honderdduizend als men de kinderen ook inlijft, alsof dat meer is dan een handjevol heel eigenzinnige lieden, die op alles meer lijken dan op een massa. En dan vooral ook oppassen voor de verstarring, de dogmatisering, de conventionaliteit, zo waarschuwt men bezorgd. En weer zeg ik: Alsof deze zoekers van aanleg en opvatting die zich nauwelijks door enkele gemeenschappelijke uitgangspunten gebonden achten, door niets zozeer bedreigd zouden worden als door starheid en dogmatiek.

Als u het mij vraagt zit hier wat anders achter: namelijk vrees, afweer. Bij de tegen-

stander, en eigenlijk ook bij velen, die in de grond medestanders zouden moeten zijn. En dat is eigenlijk ook helemaal niet verwonderlijk. Van de andersdenkenden natuurlijk niet: Te goeder trouw zijn ze geneigd de kritiek die wij op hen hebben terug te kaatsen en ons te voorspellen dat we op den duur niet aan dezelfde gevaren zullen ontkomen. Dat zullen we rustig afwachten. Ik heb het idee dat de aard van de overtuiging en van de organisatie voorin daarbij nogal een rol speelt, en die zijn bij ons nu eenmaal anders dan bij hen. Overigens hebben we genoeg aan de zorgen van vandaag en is er geen reden ons druk te maken over die van morgen. En wat nu de mogelijke medestander betreft: ook zijn afweer is heel begrijpelijk. Bundeling van de krachten der menselijkheid! Dat vraagt iets van hem; daarin ligt een appel besloten; daarvoor moet men iets doen... of laten. En daartegen verzet hij zich. Daar is niets minderwaardigs aan. Dat is heel... menselijk, al heeft dit woord hier een andere klank dan zoëven. Laat ons rustig horen wat hij zegt. Misschien worden we daar wijzer van.

Sommigen vrezen de hokjesgeest, zeggen ze, de verzuiling. En terecht, want de verzuiling bedreigt de menselijke verbondenheid. Maar verzuiling is er nog niet door het simpele feit dat er verschil van overtuiging is en ook niet door dat men daarvoor uitkomt. Anders zou kleurloosheid het hoogste ideaal zijn. Men kan ook nog niet van verzuiling spreken, als geestverwanten zich aaneensluiten om gezamenlijk voor hun overtuiging op te komen. Verzuiling is er pas als men gemeenschappelijke taken niet meer gezamenlijk onder het oog wil zien. Maar juist daarvan is nu in ons geval geen sprake, integendeel, ik spreek over wekken en bundelen van krachten die juist gemeenschappelijke waarden tot nieuw leven willen wekken.

Goed, wel een eigen overtuiging dus. Maar nu zijn er altijd wel die zeggen: maar waarom moet men daarvoor speciale beginselen onderschrijven? Dat is toch iets dat scheidslijnen trekt, zelfs binnen dezelfde volks-groep? Maar ik spreek hier niet over beginselen; ik spreek over menselijkheid, of met een vreemd woord humaniteit; en de overtuiging dat we het van die humaniteit moeten hebben en het daarmee moeten doen, is het humanisme. Maar dat is geen kwestie van formuleringen; die zijn nuttig en soms ook wel nodig. Maar het gaat er in wezen niet om hoe men zijn bedoeling onder woorden brengt, maar om wat men werkelijk bedoelt. En nu beweer ik dat er tussen het vrijzinnig christendom aan de ene kant en de miskenning van het menszijn aan de andere kant alleen maar ruimte is voor het humanisme. Voor één humanisme: Er zijn niet een heleboel soorten humanisme. Men kan verschillende elementen de nadruk geven; men kan zijn overtuiging op verschillende wijzen onder woorden brengen; maar het gaat

steeds om één en dezelfde overtuiging.

Maar er zijn lieden die daarin juist het grote gevaar zien. Ik ken mensen die jaar in jaar uit met dezelfde overtuiging als hun onveranderlijke opvatting verkondigen dat overtuigingen een gevaar zijn. Dat is niet alleen inkonsekvent — want dit is dan toch maar hun overtuiging — maar het is onmogelijk en dat is erger dan inkonsekvent. Een mens heeft nu eenmaal overtuigingen, als hij geen nul is, geen kleurloze windhaas. De vraag is alleen maar of dat willekeurige, onsamenvangende overtuigingen zijn of overtuigingen, waarin hij zich als mens ten volle uitdrukt. Natuurlijk loopt men daarbij het gevaar in fanatisme, in onverdraagzaamheid te vervallen. Maar gevaren zijn er om onder het oog gezien te worden en men kan zichzelf moeilijk veroordelen tot kleurloosheid, uit vrees dat men anders een fanaticus wordt.

Zeker, er zijn grote figuren geweest die zich in een allesverwoestend nihilisme gekeerd hebben tegen alle traditie, conventie, braafheid en slapheid. Ik denk aan een Nietzsche, al ging het hun tenslotte om iets zeer positiefs. Ik denk, in onze Nederlandse verhoudingen, aan Ter Braak en zijn meedogenloze kritiek; maar ook hem ging het om de humaniteit. Maar hoe dan ook, zulke afbrekers zijn af en toe nodig: om ruim baan te maken, om wakker te schudden uit sleur en sloomheid. Maar Amerika kan maar één keer ontdekt worden. En dat heeft Columbus gedaan! Nu is een reis naar Amerika een kwestie van geld, maar verder niets bijzonders. Ik bedoel maar: Wat een verdienste is in de baanbreker, is geen bijzonder prestatie voor de navolger! Er zit volstrekt niets origineels in de navolging van originele persoonlijkheden.

Er is alle reden om dat nog eens duidelijk te zeggen vanwege de mode van het non-conformisme, dat wil zeggen de mode om neen te zeggen, om het niet-eens te zijn, om te opponeren, af te wijzen, af te breken; niet de dupe te willen worden van een leuze, een program, een overtuiging. Dit non-conformisme heeft ergens zijn oorsprong in de leegte, de verveling, de afkeer, het onbehagen, waarin we gedompeld zijn. Men moet het trachten te begrijpen, aan te voelen.

Maar er is geen reden om het te idealiseren, om het mooier te zien dan het is, om de ogen te sluiten voor het feit dat het de grote mode is, de goede toon van het moderne leven, de slaafse navolging van een schabloon, kortom het typische conformisme van onze tijd, dat zich in optreden gewoonten en uiterlijk openbaart als een karakteristiek massaverschijnsel.

De zaak is dat men dat modewoord „non-conformisme” niet zo maar buiten ieder verband gebruiken kan. Het wordt alleen maar duidelijk in een bepaalde samenhang. Men is non-conformist ten aanzien van iets, men is niet conform een bepaald verschijnsel. Anders krijgt het non-conformisme een abstract karakter: het slaat op alles en niets meer; het wordt een hobby, een rage. Maar laten we concreet zijn. Laten we kijken in welke wereld we staan. Laten we ons afvragen wat ons bedreigt. Wat zien we dan? Een chaotische wereld, waarin alle tradities vernietigd worden, waarin alle zekerheden wankelen. We leven temidden van mensen, die het aan ieder innerlijk houvast ontbrekt en die conventionele waarden aan hun laars lappen. In deze situatie is het z.g. non-conformisme de voor de hand liggende on-originele, on-productieve houding. Echt non-conformisme betekent, hier en nu, de vraag stellen naar een innerlijk houvast, een uitgangspunt voor vruchtbaar werk, een aanknopingspunt voor scheppende menselijkheid.

Dat is de vraag waarop het aankomt temidden van fantasieloos conformisme een on-productief non-conformisme. Dit is de vraag die in deze situatie, op dit tijdstip, onder deze mensen gesteld moet worden. Het is de vraag van de echte onruststokers, de productieve opposanten, de overtuigde neenzeggers. Ze zeggen neen tegen twijfelzucht, onverschilligheid en napraterij. En dat neen is een ja, een ja tegen het besef dat mens zijn tot iets verplicht, dat deze verplichting het mede-mens zijn inhoudt en dat het leven daardoor onttrokken wordt aan willekeur en eigengereidheid. Pas daardoor wordt het werkelijk de moeite waard. Dit is de kern van wat ik een humanistische overtuiging zou willen noemen. De rest is... bunsels vangen.

Dr J. P. VAN PRAAG.

Langs de weg van straks komt men aan het huis van nooit.

Cervantes (de schrijver van Don Quichotte).

kerstfeest op de ark

In de week van 24 december t/m 30 december wordt er bij voldoende deelname een kerstkamp gehouden in „De Ark”. De prijs bedraagt f 42,—. Aanvang donderdag, 24 december 18 uur (met diner) tot en met woensdag 30 december (na de lunch). Ook is het voor zover de plaatsruimte zulks toelaat mogelijk deel te nemen over een periode van 24 december 18 uur t/m zondag 27 december (na diner). Prijs f 22,—.

Aanmelding: „De Ark” — Belvédèrelaan 14 — Nunspeet — Tel. 03412—2404.

een uitzending voor de vara-microfoon van zondag 6 december 1959

LEEF LANG

In de afgelopen week zou ik mij bijna een blindedarmontsteking geschrokken zijn, ware het niet, dat ik al geruime tijd geleden van het aanhangsel ben ontlast. Ik las namelijk, dat hevige schrik appendicitis ten gevolge kan hebben. De wetenschap staat nimmer stil. Nou dit weer. Tot nu toe was het voldoende geen sinaasappelpitjes in te slikken om gevrijwaard te zijn van ongemakken aan het wormvormig aanhangsel. Maar voortaan kan ik dus de pitten rustig doorslikken als ik maar zorg, dat ik onder alle omstandigheden mijn gemoedsrust bewaar.

De samenhang tussen schrik en de welstand van de blindedarm was mij tot dusver onbekend, maar ik wist wel, dat onze voorouders met fijne intuïtie vermoedden, dat ons geestelijk en lichamelijk heil ten nauwste verweven zijn. Zo heb ik vernomen, dat men oudtijds meende, dat lepra (melaatsheid, de ziekte van Lazarus) rechtstreeks het gevolg kon zijn van schrik.

En de neiging tot het gebruik van bijbelse terminologie heeft aanleiding gegeven tot de nog wel gebruikelijke uitdrukking: Ik schrik me het Lazarus.

(Tussen haakjes merk ik hierbij op, dat deze uitdrukking, getuigende van een ver vooruitziende blik op het gebied van psychosomatiek en tevens van een grote belezenheid, thans als minder beschaafd geldt. Waarom toch?)

Overigens maakt de wetenschap ons leven wel langer, maar niet gemakkelijker. Wie vroeger pijn in zijn rug had, kon eenvoudig zeggen: „Ik heb pijn in mijn rug”. Al naar zijn aard en levensbeschouwing hem gebod, stelde hij zich dan op een dieet van rauwkost en volwaardige eiwitten of van alcohol, hij nam een koude douche of ging met drie hete kruiken naar bed, of hij zei: „Het zal wel weer uitslijten”.

Maar zo gemakkelijk gaat het tegenwoordig niet meer. Achter zo'n pijn zit een frustratie. Het is bijvoorbeeld zeer wel mogelijk, dat gij met uw echtgenote in de afgelopen week een meningsverschil hebt gehad over het Sinterklaascadeau voor Oom Frans. Uw vrouw had medelijden met de eenzame oude stakker en u meende, dat de oude schurk

zijn eigen cadeaus zelf maar moest kopen. Het ene woord haalde het andere uit. Mogelijk zijt gij beiderzijds overgegaan tot een nadere ontleding van het karakter van uw familieleden en misschien zijt gij zelfs zonder nachtkus gaan slapen.

Welnu, dat zult gij omstreeks Pasen 1960 moeten bekopen met een stekende pijn in de lendenen. Gij zijt dus gewaarschuwd.

Wie wijs is en met Pasen al zijn aandacht wil besteden aan de huurverhoging en zo, zal er geen bezwaar tegen maken, dat onze Frans ook een letter krijgt. Voor een daalder kan men zich heel wat leed en een omvangrijke doktersrekening besparen.

Een evenwichtig leven, zonder veel spanningen, zonder al te veel strijd om aanzien en macht, kortom een leven gebaseerd op de Greshoffse regel: „Wat of er ook gebeurt, ik doe niet mee”, dat is dus de beste methode om oud te worden. Het komt mij voor, dat dit alles het beste gedemonstreerd kan worden aan de schildpad, die gelijk bekend een hoge leeftijd bereikt.

Men kan zich afvragen, of het dan nog wel de moeite waard is om oud te worden. Zou het niet verschrikkelijk vervelend zijn jaar in jaar uit onder het dekschild te zitten dommelen en af en toe het domme kopje naar buiten te steken om een blaadje sla te knabbelen?

Ja, maar een mens is geen schildpad, de meeste mensen tenminste niet. De mens is een redelijk-zedelijk wezen en hij moet zijn moeilijkheden met Oom Frans redelijk en zedelijk verwerken. Als hij daar in slaagt, dan zal hij met ere en waardigheid eenmaal in de krant staan als honderdjarige.

En als dan burgemeester op bezoek komt en de fanfare staat voor de deur en de journalisten staan op de eerste rij, dan weten wij, dat de grijsaard, die daar zo rustig aan het fijne sigaartje zit te trekken, dat de winkeliersvereniging heeft geschonken, niet de wijsheid heeft gekregen omdat hij zo oud is geworden, maar dat hij zo oud is geworden, omdat hij zo wijs was.

Leef dus zó, dat gij uw vrouw elke avond een overtuigde en hartelijke nachtzoen geeft en het zal u welgaan tot in lengte van dagen.

H.H.

lezingen voor de radio

13 december VARA 9.45 uur Mr. S. Pragano: Het humanisme van Zamenhof.

20 december VARA 9.45 uur Prof. dr. G. Stuiveling: Uit hum. oogpunt.

27 december VARA 9.45 uur Dr. J. C. Brandt Corstius: 40.000 km. liefde.